

A falumunka

Venczel József tudományos füzeté

Minden kultúrális megmozdulás, minden kultúrális föllendülés a közöny, a tudatlanság és a szervezetlenség akadályába ütközik. Mindaddig lehetetlen valamilyen kultúrális társadalmi munkába kezdeni, amíg az ismeretlenség és a tájékozatlanság köde veszi körül egy közösségben élő, egy nyelvet beszélő nép életének megnyilvánulásait. Ezzel nagyon is tisztában voltunk akkor, amikor lapunk indulásánál egyik legfontosabb programunknak a falukutatást tűztük ki. Széles polémia indult annakide-én e kérdés körül. Sokan hozzászóltak és sokan hozzáértő tanácsokkal indították a fiatalokat a falukutatás ismeretlen munkája felé. Lassan megindult a falutanulmányaink leközlése. Eleinte naív, majd tudálékos akarnokságokkal találkoztunk. Tanácstalan tapogatózás látszott ezeken a munkákon. A legjobban nálunk Kókay Károly és Muhi János látták meg a munka követelményeit, de sajnos csak annyiban, hogy meztelenül, objektíven megírták a valóságos helyzetet. Tovább nem mentek és kimerítettnek tartották falukutatásuk témakörét. Ezen a ponton érezhető nálunk az a tanácstalanság és homályos látás, amely eltakarja a falukutatás legfontosabb követelményeit.

Az erdélyi fiatalok is eleinte tapogatózva indultak a nagy pusztaságokban rejtőző életek föl kutatására, mégis sokkal többet sikerült nekik felfedezni és az új nemzedékkel megismertetni, mint nekünk. Ők látták meg leelőször, hogy tulajdonképpen hogyan kell felosztani azt a munkát és milyen követelményeket nem szabad figyelmen kívül hagyniok. Élénken dokumentálja ezt az öntudatos munkát, feladatvállalást, a dolgok, törekvések, figyelmes, fáradságot nem ismerő boncolgatása, amit Venczel József tudományos munkájában látunk. Ez a tudományos fej-

tegetés kétségtelen új fordulópontja a falukutatásnak. E tudományos munkának figyelmes áttanulmányozásával tisztázódnak mindazon követelmények, melyek a falumonografiák eredményes földolgozásához vezetnek.

Venczel József tudományos munkájának bevezetéséül a falumunka értelmezését adta. A társadalomkutatás és a társadalomsegítés egyik feladatkeretét vállalja a falumunka. A falumunka elemzése és értelmezése azonban annyira szétágazó és annyi tevékenységet foglal magába, hogy azt egy gyűjtőnév alá nem foglalhatjuk.

A tudományos fejtegetés első része a félreértés és az elírás elkerülése végett a falumunkát három részre osztja el, 1. a *falukutatás*, 2. *értelmi* és *fizikai* munkaszolgálat és mindezek felhasználásával 3. felkészülés a faluvezetésre.

A társadalomkutatás egyik rész tudománya a falukutatás. Gusti Dimitrie, a bukaresti Tudományegyetem tanára „szociológia monografica” tanulmányában foglalja össze e rendszert. E rendszer értelmében a falu szerkezeti képének vizsgálata, a falukutatás az első teendő. A falu társadalmának közösségeit, nemzeti-ségeket, felekezeteket, különböző gazdasági szövetkezeteket kell először megvizsgálni és ezek alapszervezetének áttekintését feldolgozni.

A szellemi élet legtágasabb munkaterület. Babona, irodalom, művészet, nyelv, műveltség, mind az alkotó ember szellemi tevékenységének eredményei.

A gazdasági életre vonatkozólag rendszerességgel kell eljárni az egyes gazdasági alegységek kérdésében.

A politikai és közigazgatási tényezők áttekintése a falu szerkezetét mutatják. A tájkeret, élettani keret és történeti keret mind a viszonykeresés célja és az

utóbbi múlt és jelen társadalmi összefüggéseket foglalja össze. Ugyancsak nagy súlyt kell fektetni a lélektani keret feldolgozására.

A falumunka gyakorlati téren munkaszolgálatot jelent. Népegészségügy, népnevelés és népszervezés foglalja magában a kérdés legfőbb pontjait.

A falumunka keretében a faluvezetés kérdése is felmerült. A falukutatásnak és egyáltalán a falumunkának egyes következménye az, hogy az új nemzedék felkészüljön és ismereteket gyűjtve bekapcsolódjon a faluvezetési munkába. A falumunka-mozgalom eszmei tartalma kettős arculatú: előbb a fajtság, biológiai értéke, utóbb inkább a társadalom reformszemlélete határozza meg az irányulást. A falumunka tehát elsősorban szociális állásfoglalást jelent. A lecsúszott középosztály új nemzedéke a jövőjét csakis a dolgozó tömegekkel való együttérző összefogás útján látja biztosítottnak.

Venczel József további fejtegetései-

ben végigvezet bennünket az erdélyi falumunkamozgalom történetén. Erdélyben nemcsak az ifjúsági sajtó (mint az Erdélyi fiatalok és Ifjú Erdély), de a különböző felekezeti ifjúsági egyesületek is bekapcsolódtak e nagyfontosságú munkaterv földolgozásába. A falujárások, faluszemináriumok és az egyesületek által hirdetett falupályázatok azonban némely hiányt mutatnak ott is a falumunka követelményeivel szemben. Az erdélyi magyar fiatalok falukutatása előtt élénk példaként áll a román és a szász diákok falukutatása, amelynek figyelmes és alapos vonalvezetése iránymutatásul szolgálhatott testvéreink falumunkásságához.

Venczel József e kitűnő tanulmányának idézeteivel és e fontos kérdés még más alkalommal meg tárgyalásával utat kívánunk mutatni ifjúságunknak, hogy szélesebb területeket öleljenek fel ilyen irányú munkásságukkal és ne haladjanak el fölültesen a falu rejtett élete mellett.

Lévay Endre

Magyar szavak életéből

Huszár. A „Politika” „Dali znate” rovatában olvastam lehet már 4–5 hónapja a *huszár* szavunk történetét. A Politika úgy véli tudni, hogy (amit különben mások is hangoztatnak) a *huszár* azért *huszár* mert *hűsz az ára* egyikük halálának, vagy hogy *hűsz jobbágy* után kellett egy lovas katonát kiállítani. Mindez azonban csak mesebeszéd és a nyelvtörténet egészen mást tanít. Már Zsigmond kora előtt is előfordul a *huszár* szó, de akkor még *rabló* volt a jelentése. Pl. egy 1432. évi latin oklevélben: „Contra *huzarones* et alios nonnullos malefaktoros” azaz: *huszárok* és egyéb gonosztevők ellen. A *huszárnak* ez a jelentése azt mutatja, hogy valószínűleg a délszláv *gusar* = *husar* átvétele. A szerb horvát nyelvben a *husar* = *gusar* régiebb alakja *hursar* = *kursar* jelentése tengeri

rabló volt. Ennek pedig az olasz *Corsar* és latin *Cursor* görög *kursaris* az eredetije. Szokás volt, hogy *rabló* népségből katonai alakulatokat szerveztek, így történt ez Mátyás idejében a szegény legények bátor és elszánt csoportjával is. Mátyás vas keze mintaszerez könnyű lovascsapatokat varázsolt azelőtt szétszórva élő, vakmerő legényekből és rajtuk, azaz az ő hősiességükön keresztül lett szerte a világon híressé a *huszár* név.

Jog. Szinte meg se tudnánk lenni nélküle. Mégis alig száz esztendő ez a szavunk. Azelőtt a *jog* fogalmát a közismert latin *jus* szóval fejezték ki. Magyarosan igaz ez a szavunk *juss*-nak hangozott, mert leginkább a 3. személyű *jussa* alak volt használatos és ebből vontak el egy új *jussalaku* alany esetet. *Jog* sza-